

Wees geen slachtoffer, getuig van het leven
Preek over Lucas 4:14-21 en Jesaja 62:1-5
Paaskerk Baarn, 27 januari 2013
Ds. C. Kruijswijk Jansen

Jezus spreekt in de synagoge van Nazareth over het leven dat gevierd moet worden. Hij spreekt over wie arm is, gevangen, wie blind is en onderdrukt wordt. Leef van de genade van God, zegt hij, je leeft nu in de tijd van het welbehagen van God. Laat je niet bepalen door de situatie van leven, hoe uitzichtloos die ook is. Wees geen slachtoffer, maar getuig van het leven. Maar wat moet je als het leven niet wil, als alles stilvalt, als er even geen lichtpuntjes zijn?!

Ik kreeg deze week een gedichtenbundel van Ingrid Jonker. Zij is Zuid Afrikaanse. Zij had grote moeite met de Apartheid in haar land, met het geweld, de moordpartijen, met de steeds weer met veel geweld neergeslagen demonstraties tegen de rassenscheiding en de vrijheidbeperkende pasjes. Na de vele doden in Sharpeville in 1960 schreef zij het gedicht 'Het kind'. Het kind dat wordt doodgeschoten, wordt voor haar het symbool, het teken van het leven dat gevierd moet worden. Het kind doet een appel op het kind in ons allen om te leven:

Het kind (dat doodgeschoten is door soldaten bij Nyanga)

*Het kind is niet dood
het kind heft zijn vuist naar zijn moeder
die Afrika schreeuwt de geur schreeuwt
van vrijheid en heide
in de townships van het omsingelde hart*

*Het kind heft zijn vuist naar zijn vader
in de optocht van de generaties
die Afrika schreeuwen de geur schreeuwen
van gerechtigheid en bloed
in de straten van zijn gewapende trots*

*Het kind is niet dood
noch bij Langa noch bij Nyanga
noch bij Orlando noch bij Sharpeville
noch bij het politiebureau van Philippi
waar het ligt met een kogel door zijn hoofd*

*Het kind is de schaduw van de soldaten
op wacht met geweren pantserwagens en knuppels
het kind is aanwezig bij alle vergaderingen en wetgevingen
het kind loert door de vensters van huizen en in de harten van moeders
het kind dat alleen maar wilde spelen in de zon bij Nyanga is overal
het kind dat een man is geworden trekt door heel Afrika
het kind dat een reus is geworden trekt door de gehele wereld*

Zonder pas

Als Nelson Mandela tot president is gekozen, spreekt hij op de eerste zittingsdag het parlement van het nieuwe Zuid Afrika toe. Hij citeert het gedicht 'het kind' van Ingrid Jonker. Het kind is niet dood. Laten we ons niet bepalen door de situatie van leven, laten we getuigen van het leven! Het bijzondere van Mandela is dat hij na 27 jaar gevangenschap niet uit is op wraak, maar op verzoening. Wraak is iets voor een slachtoffer, verzoening getuigt van leven.

In Galilea ben je in het noorden van Israël. Het staat niet zo goed bekend, het is de zelfkant van het leven, het achtergestelde gebied. In het zuiden zeggen ze: Kan er iets goeds uit Galilea komen? In Galilea zeggen ze het zelf ook. Als je voor een dubbeltje geboren bent, zul je immers nooit een kwartje worden. Als iemand de schuld moet hebben, wijs je iemand in Galilea aan, daar wonen de zondebokken.

Jesus is een van hen, opgegroeid in Nazareth. Als hij spreekt in de synagoge van de stad, straalt hij uit om niet langer slachtoffer te zijn. Laat je niet bepalen door de situatie, hoe uitzichtloos het ook is, hou het bij het leven! Voor armen heb ik goed nieuws, aan gevangenen kondig ik vrijspraak af, aan blinden herstel, aan onderdrukten vrijheid: het is het jaar van Gods genade, van Zijn welbehagen! Dat wil zeggen: Hoe arm je ook bent, leven is meer dan tekorten; hoe gevangen je je ook voelt, je innerlijk, je ziel kan niemand je afnemen; hoe blind je ook bent, jouw innerlijk licht kan niemand doven; al word je onderdrukt, je bent innerlijk vrij!!

Het is aangrijpend en ontroerend als je je indenkt dat Jezus daar staat tussen zijn mensen. Hoe hij gedreven door de geest bezig is. Zo begint het immers: 'Gesterkt door de Geest...' Hij is gedoopt met de Geest van God, hij overleeft de woestijn door de Geest, en nu: Wees vrij, laat de Geest van God in je werken. Je bent vrij om te leven, laat het je niet afpakken, wat er ook gebeurt, hoe je er ook voor staat. Je bent innerlijk vrij. Als je je slachtoffer voelt, laat je er dan niet door regeren!

Jezus citeert Jesaja 61, over de armen, de blinden en de gevangenen die vrij mogen zijn. In wat we gelezen hebben in Jesaja 62 wordt daarop voortgeborduurd. Je heette 'verlatene', 'troosteloosheid', maar je krijgt een nieuwe naam. Voortaan heet je 'mijn verlangen', 'mijn beminde'. Het woord dat hier in het hebreuws gebruikt wordt voor 'verlangen' wordt in het griekse Nieuwe Testament een paar keer overgenomen. Bijvoorbeeld in Lucas 2, waar de engelen zingen 'Ere zij God in de hoge en vrede op aarde voor mensen in wie God een welbehagen heeft'. Dit 'welbehagen' is de vertaling van 'mijn verlangen' uit Jesaja. En we vinden het in het gelezen stuk in Lucas 4, waar het 'genadejaar van de Heer' wordt uitgeroepen. Ook hier is 'genade' de vertaling van 'verlangen' uit Jesaja.

Tot de herders in de kerstnacht en tot de bewoners van Nazareth in Galilea wordt gezegd: Jullie zijn de mensen in wie God een welbehagen heeft, jullie leven in het jaar, in het tijdperk van het welbehagen; wees sterk, houdt moed!

Ik moet denken aan de groep vrouwen die ik een jaar geleden in Bethlehem ontmoette. Bethlehem ligt op de Westbank, bezet gebied van de staat Israël. Verschrikkelijke dingen worden de mensen daar aangedaan door het militaire gezag, ernstige vernederingen, bedreiging, uithuis-zettingen. Iedere week komen de vrouwen bij elkaar om met elkaar de ontzettingen en angsten van de afgelopen week te delen. Iedere bijeenkomst beginnen ze met in een kring te gaan staan en elkaar toe te zingen: "I am happy, I am the best". Zo spreken ze elkaar moed in, en spreken ze uit dat ze geen slachtoffer willen zijn, dat ze niet onder willen gaan in hun ellendige situatie.

Kun je dat altijd opbrengen, die kracht? Als je in Lucas verder leest, zijn de hoorders in de synagoge aanvankelijk erg enthousiast, maar al gauw slaat hun enthousiasme om in boosheid. Ze sleuren Jezus de synagoge uit met het doel om hem in de afgrond te storten. Ik denk dat het hun angst is voor de vrijheid, angst voor de vrijheid om je leven niet te laten bepalen door je situatie.

Hoe zou je zelf reageren? Als je wordt dwarsgezet door je burens, overlast, lawaai, gepest worden. Of als je iets overkomt in je leven dat je niet handelen kunt? Hoe hou je het dan vol? De juiste vraag die je je dan stellen moet is: wil ik slachtoffer zijn, of wil ik dat niet? Dat is een keuze!

De psychiater Victor Frankl beschrijft deze keuze in het boek 'De zin van het bestaan'. Frankl heeft drie verschillende concentratiekampen, waaronder Auschwitz. Hij overleefde. Later schreef hij dat de keuze om geen slachtoffer te willen zijn, hem had geholpen om te overleven. Zijn vraag in iedere situatie is: Wat wil ik van deze situatie leren? Niet: wat kun je hiervan leren: dat is een vraag van een buitenstaander. Nee, wat wil ik hiervan leren! Dat is een vraag die je actief maakt in het zoeken naar hoe je boven je situatie uit kunt groeien en je er niet door laat regeren.

Ik sprak deze week iemand die in een langdurig revalidatieproces zit. Zij zei het: ik wil hier iets van leren, dat helpt me om m'n hoofd recht op te houden. In het ziekenhuis sprak ik een vrouw die een zware zwangerschap heeft. Uitgeput lag ze in bed, maar met een stralend gezicht zei ze: Ik ben wel ontzettend moe, maar ik voel me beschikbaar voor het leven dat in me groeit, volledig beschikbaar. Dát is: geen slachtoffer zijn, maar getuigen van het leven.

Jezus staat temidden van zijn mensen in de synagoge van Nazareth. Hij is één van hen, één van die mensen die voor een dubbeltje zijn geboren en nooit een kwartje zullen worden. Hij zegt tot hen (en tot zichzelf): u bent niet arm, het leven is zoveel meer; u bent niet gebonden, u bent innerlijk vrij; u bent niet blind, er zoveel te zien en te beleven! Wees geen slachtoffer, getuig van het leven!

Ik wil eindigen met een tekst van Marianne Williamson. Nelson Mandela moet deze eens gebruikt hebben:

Onze diepste angst is niet dat we onmachtig zouden zijn.

Onze diepste angst is juist onze eindeloze kracht.

Niet de duisternis, maar het licht in ons is wat we het meeste vrezen.

We vragen onszelf af: Wie ben ik om briljant, schitterend, begaafd of geweldig te zijn?

Waarom zou je dat eigenlijk niet zijn? Je bent een kind van God!

Je bewijst de wereld geen dienst door jezelf klein te maken.

Er is niets verheffends aan je kleiner voor te doen, opdat andere mensen zich bij jou niet onzeker zullen voelen.

We zijn bedoeld om te stralen, zoals kinderen dat doen.

We zijn geboren om het goddelijke dat in ons allen is, te laten zien.

Het goddelijke is niet slechts in sommigen van ons, maar is in iedereen te vinden.

En als we ons eigen licht laten schijnen, schept dat voor anderen de mogelijkheid hetzelfde te doen.

Als wij bevrijd zijn van onze diepste angst, zal alleen al onze nabijheid anderen bevrijden.

Amen.